

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์มุ่งศึกษาถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรผู้หญิงที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 นอกจากนั้นผู้เขียนได้ศึกษาว่าความเข้าใจของกลุ่มคนในสังคมที่องค์กรผู้หญิงใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวในประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยเฉพาะกรณีความรุนแรงทางเพศ และการข่มขืนในคู่สมรส

การศึกษานี้ได้นำกรอบแนวคิดทฤษฎี เรื่องวาทกรรมความรุนแรงทางเพศ (Gender Violence Discourse) แนวคิดเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง (Women's Body Right) วิเคราะห์ ในประเด็นการรณรงค์แก้ไขกฎหมาย จากการระดมความเห็นในเวทีสาธารณะในกลุ่มเครือข่ายองค์กรผู้หญิงทุกภูมิภาค และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และแนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) มาวิเคราะห์ในกระบวนการขับเคลื่อนสังคมขององค์กรผู้หญิง

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่มองค์กรผู้หญิงในประเด็นแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 276 “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน.” โดยเสนอให้ตัดคำว่า “หญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน” ออกและให้ใช้คำว่า “ผู้อื่น” แทนนั้น องค์กรผู้หญิงได้สร้างกลไกการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม ให้กับเครือข่าย เนรวร่วมและพันธมิตร โดยกระบวนการในการขับเคลื่อนนี้้องค์กรผู้หญิงได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่กำหนดเป้าหมายและกิจกรรมที่ดำเนินขึ้นพร้อมกันในกลุ่มเครือข่ายเนรวร่วมและพันธมิตรในลักษณะที่เรียกว่า Focal Point การขับเคลื่อนผ่านกลไกภาคประชาสังคม ขององค์กรผู้หญิงในการจัดกิจกรรม “เวทีสาธารณะ” เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกในเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอคติทางเพศที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมผ่านวัฒนธรรมผ่านกฎหมาย โดยที่สังคมหรือแม้แต่ผู้หญิงเองไม่อาจรับรู้ว่าเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง กลไกภาคประชาสังคมได้รับรู้ร่วมกัน และถ่ายทอดประสบการณ์ของความรุนแรง และในการเปิดพื้นที่สำหรับ “เสียงของผู้หญิง” เกิดขึ้นด้วยการโต้แย้งและวิพากษ์ทั้งกับตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างจิตสำนึกในปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยา

องค์กรผู้หญิงได้สร้างวาทกรรมเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ในประเด็น “ความรุนแรงในครอบครัว. ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป” การสร้างชุดวาทกรรมความรู้นี้ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของผู้หญิงซึ่งเป็นวาทกรรมทางเพศและมี “ประสบการณ์ร่วม” ในเวทีกลุ่มย่อยแล้วจึงขยายไปสู่เวที “เนรวร่วม” นอกจากนี้้องค์กรผู้หญิงยังได้สร้างชุดความรู้ในประเด็น “ผู้หญิงควรมีสติและสามารถปฏิเสธที่จะมีเพศสัมพันธ์กับสามีเมื่อไม่พร้อม” การสร้างวาทกรรมจากการเรียนรู้ร่วมกันนี้

เป็นการใช้เหตุผลเชิงกระบวนการของสตรีนิยม (Feminist practical reasoning) ผู้หญิงที่เป็นภรรยาสามารถหลุดจากความเชื่อในชุดวาทกรรมกระแสหลักที่ส่งผ่านวัฒนธรรม คำสอน จารีตประเพณี ตลอดจนระบบของกฎหมาย และเปลี่ยนค่านิยมที่บอกว่าภรรยาต้องหลับนอนกับสามีทุกครั้งตามที่สามีต้องการ

กระบวนการเคลื่อนไหวได้เชื่อมโยงไปสู่กลไกภาครัฐ โดยองค์กรผู้หญิงได้สร้าง “แนวร่วมภาครัฐ” เป็นพันธมิตรในการขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กับการสร้างองค์ความรู้ในเวทีสาธารณะ แต่ร่างกฎหมายก็ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการนำเสนอต่อฝ่ายบริหาร เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ได้เคลื่อนไหวเพียงผ่านกลไกภาคประชาสังคม เท่านั้น

การศึกษายังพบว่า นอกจากกลไกในระดับนโยบายของรัฐบาลจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายแล้ว ประเด็นทางการเมืองได้ถูกโยงเข้ามาสู่กระบวนการของการเคลื่อนไหว ส่งผลสำเร็จในความพยายามขับเคลื่อนทางสังคมในมาตรา 276 กล่าวคือ สถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลยุคปฏิรูปในปี 2549 ทำให้องค์กรผู้หญิงนำการเคลื่อนไหวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทันช่วงที่ โดยที่รัฐบาลยุคปฏิรูปไม่อาจปฏิเสธข้อเสนอที่ว่า “สิทธิของผู้หญิง คือสิทธิมนุษยชน”